

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»

СТЕПАНЮК ІГОР ВІТАЛІЙОВИЧ

УДК 784/792.8/793.3(477.82)"196/20"(043.3)

ВОКАЛЬНО-ХОРЕОГРАФІЧНА КУЛЬТУРА ВОЛИНИ
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ:
ДЖЕРЕЛА ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Спеціальність 26.00.01 – теорія та історія культури

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Івано-Франківськ – 2017

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі культурології та менеджменту соціокультурної діяльності Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: кандидат мистецтвознавства, доцент
ВОЛОЩУК Юрій Іванович,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», доцент кафедри виконавського мистецтва

Офіційні опоненти: доктор мистецтвознавства, професор
ШУЛЬГІНА Валерія Дмитрівна,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, професор кафедри естрадного виконавства

кандидат мистецтвознавства, доцент
ПЛАХОТНЮК Олександр Анатолійович,
Львівський національний університет імені Івана Франка, доцент кафедри режисури та хореографії

Захист відбудеться «28» грудня 2017 р. о 11 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.051.08 ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» за адресою: 76025, м. Івано-Франківськ, вул. Т. Шевченка, 79.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», за адресою: 76025, м. Івано-Франківськ, вул. Т.Шевченка, 79.

Автореферат розіслано «27» листопада 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
кандидат мистецтвознавства

О.Д.Чуйко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Дослідження культурно-мистецьких надбань окремих регіонів, визначення їхньої ролі в загальноісторичному культуротворчому процесі є справою культурного престижу держави Україна.

На сьогодні ще недостатньо повно вивчено й оцінено внесок регіонів у розвиток української культури в усій багатомірності її складових, у локальних виявах. Спираючись на багатий, почасти унікальний джерельний матеріал, висвітлюються та осмислюються процеси культурного розвитку і поступу певного регіону, розкриваються його особливості, вводяться до наукового обігу нові пласти інформації і тим самим заповнюються «білі плями» історії українського мистецтва.

Вокально-хореографічна культура – важлива складова духовно-культурного ядра нашого суспільства. Її комунікативність виявляється через зв'язок з традиційними проявами культури, якій притаманні як національні відмінності, так і універсальні властивості.

Загальнолюдський гуманістичний зміст, що виражається у творах вокально-хореографічного мистецтва, – це те, що сприяє прогресу суспільства й особистості, те, що пов'язано з рухом суспільства до волі, щастя у всіх його естетичних проявах. Це – істина, добро і краса в їхньому соціально-конкретному вираженні.

Започатковане у прадавні часи, коли танці і танки (хороводи) були безпосередньо вплетені у повсякденне життя людей, являючи собою дієвий засіб сезонної організації трудових буднів, обрядовання урочистостей, свят, вокально-хореографічна культура, попри всі поневіряння, ідеологічні утиски та чужоземні впливи упродовж своєї історії не тільки вижила і зберегла самобутність, але й розвинулася якісно, збагативши свою лексику, жанрову різноманітність та художню палітру.

Особливо плідним у цьому плані виявилось ХХ століття, коли в українському вокально-хореографічному мистецтві сталися істотні структурні та якісні зрушення. Поряд із традиційними формами автохтонного танцювального та вокального мистецтва (фольклорні колективи), жанрово-тематичним збагаченням та удосконаленням їхньої виконавської майстерності, з'являються зразки вокально-хореографічного мистецтва, що набувають розвитку у професійних та аматорських колективах. Зокрема, це український народний хор ім. Г. Верьовки, Черкаський та Волинський хори, а також Гуцульський ансамбль пісні і танцю.

В цей період помітно зростає інтерес до наукового осмислення народного танцювального мистецтва: в практично-професійних цілях (В. Авраменко, К. Балог, В. Верховинець, П. Вірський, А. Кривохижа та ін.); мистецтвознавчо-теоретичному (В. Верховинець, К. Василенко, А. Гуменюк, Ю. Станішевський та ін.); історичному аспекті (А. Богород, М. Вашкевич, А. Гуменюк, Р. Герасимчук, О. Єльохіна, О. Фамінцин та ін.).

Сучасний етап розвитку вокально-хореографічної культури позначений поглибленим науковим дослідженням закономірностей формування мистецтва танцю і пісні загалом, з'ясування його синтетичної природи на практично-

виконавському рівні (К. Балог, Є. Васильєва, В. Верховинець, Г. Нудьга та ін.), а також на рівні теоретико-методичному (К. Василенко, А. Гуменюк, А. Метлинський та ін.).

З'являються праці педагогів, балетмейстерів, театрознавців, музикознавців, (В. Богданова-Березовського, К. Василенка, М. Ельша, М. Загайкевич, Р. Захарова, Ю. Слонімського, Ю. Станішевського та ін.), в яких аналізуються аспекти морфології танцювальних рухів, історичний взаємозв'язок лексики танців, послідовність трансформації окремих лексичних елементів тощо.

Окрему групу в історіографії хореографічної культури України складають монографічні дослідження Л. Барабана, В. Коломійця, І. Книша, Б. Кокуленка, М. Коця, В. Купленника, Р. Пилипчака, Ф. Погребенника, Ю. Станішевського, роботи теоретиків та методистів-практиків народно-сценічного танцю – О. Бочарова, Я. Волинського, О. Лопухова, Н. Стуколкіної, О. Ширяєва та ін.

Народну пісенну творчість Волині активно досліджували А. Голентюк, О. Кольберг, О. Кондратович, О. Ошуркевич, А. Пашкевич, А. Шапов та ін. Хореографічне мистецтво Волині стало темою наукових доробків В. Авраменка, В. Денисюка, М. Полятикіна, І. Богданця та ін.

Дослідження вокально-хореографічного мистецтва Волині і висвітлення діяльності численних аматорських та професійних колективів, що діяли в регіоні протягом другої половини ХХ – першої половини ХХІ ст., зумовлено потребою відтворення цілісної мистецької палітри художньої культури України, розробкою нових концептуальних засад розвитку синтетичних жанрів.

Актуальність означеної проблеми загалом та недостатній рівень дослідженості конкретно вокально-хореографічної культури Волині у контексті духовного розвитку України і зумовили вибір теми дисертаційної роботи: *«Вокально-хореографічна культура Волині другої половини ХХ ст. - початку ХХІ ст.: джерела та сучасні тенденції функціонування»*.

Зв'язок роботи з науковими концепціями, програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в контексті інтегрованої програми наукових досліджень Інституту соціальних наук Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки "Теоретико-методологічні засади світоглядної освіти молоді" (державна реєстрація №0110U000023)" та наукової теми кафедри хореографії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки: "Проблеми розвитку хореографічного мистецтва Волині".

Мета дослідження – висвітлення розвитку вокально-хореографічної культури Волині другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання низки взаємопов'язаних **завдань**:

- дослідити теоретико-методологічні аспекти проблеми, виявити й опрацювати різноманітні джерела (архівні, історичні, культурологічні, філософські, мистецтвознавчі) і на їхній основі відтворити специфіку розвитку вокально-хореографічної культури Волині;

- визначити історико-культурологічні засади та джерела розвитку вокально-хорового мистецтва України др. пол. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.;

- окреслити основні етапи становлення і розвитку аматорства на Волині у контексті загальноукраїнського культуротворчого процесу;
- проаналізувати особливості функціонування системи хореографічної освіти та визначити її вплив на розвиток професійних вокально-хореографічних колективів регіону;
- здійснити періодизацію творчої діяльності Волинського державного народного хору;
- висвітлити діяльність колективу як творчої лабораторії вокально-хореографічного мистецтва Волині на сучасному етапі.

Об'єкт дослідження – синтезовані виконавські форми в художній культурі України.

Предмет дослідження – вокально-хореографічна культура Волині другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.

Хронологічні межі дослідження (др. пол. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) визначаються тим, що саме в цей період у вокально-хореографічній культурі Волині відбулися особливі зрушення: поява і розвиток народно-сценічного танцювального мистецтва, розширення жанрово-тематичної палітри вокальних творів, збагачення лексики танцю, вдосконалення виконавської майстерності, організація системи хореографічної освіти, становлення та активна творча діяльність провідного репрезентанта вокально-хореографічної культури краю – Державного академічного Волинського народного хору.

Методи дослідження. Складність проблематики дослідження вокально-хореографічного мистецтва зумовлює комплексний характер методології, що поєднує різні методи універсального, загальнонаукового та спеціального характеру.

До загальнонаукових відносять методи *об'єктивності та історизму, порівняльний і типологічний*. Метод *об'єктивності й історизму* дає змогу простежити передумови, основні етапи становлення та розвитку вокально-хореографічної культури Волині другої половини ХХ – початку ХХІ століття, виявити об'єктивні обставини суспільно-політичного, ідеологічного та культурно естетичного характеру, що зумовили сам феномен вокально-хореографічної культури, її форми та особливості функціонування в регіоні.

Порівняльний метод застосовується в дослідженні діяльності найяскравіших вокально-хореографічних колективів різних регіонів України, що дає можливість виявити власне своєрідність вокально-хореографічної культури Волині як самодостатнього, самобутнього явища художньої культури.

В основі *типологічного методу* – аналіз культурно-мистецьких явищ від абстрактного до конкретного і виявлення на цій підставі типологічної близькості історико-культурних процесів. Це, зокрема, стосується жанрової та тематичної специфіки репертуару аматорських та професійних колективів, технічних елементів танців, зв'язку з національним фольклором.

До загальнонаукових належить і *системний підхід*, використання якого дозволяє комплексно підійти до досліджуваної проблематики. Важливими елементами системи виступають взаємозв'язки її частин – у нашому випадку структурні елементи вокально-хореографічного мистецтва: танець, інструментальна музики і спів.

Спеціальними методами (теоретичними та емпіричними) у мистецтвознавстві виступають, з одного боку, методи гуманітарних галузей знань, а з іншого – методи художньої культури, оскільки предметом виступає синтез хореографії, інструментальної музики та співу, тобто вокально-хореографічне мистецтво у його різних проявах (композиторська та балетмейстерська творчість, сценічне виконавство). Такі спеціальні методи не є унікальними, але їх застосування в роботі стосується певних сторін вивчення вокально-хореографічного мистецтва Волині, а саме: репертуару, виконавських стилів та засобів інтерпретації вокально-хореографічних композицій, аналізу етнічної специфіки творів, регіональних особливостей музики та хореографії тощо.

Статистичний метод у дослідженні репертуару вокально-хореографічних колективів Волині може бути використаний у визначенні кількісної частки окремих жанрів, що створюватиме підстави для визнання пріоритетних жанрів сценічної творчості.

Метод спостереження доцільний для прослуховування аудіо- та відеозаписів концертних виступів Волинського державного народного хору та інших колективів регіону. Результати прослуховування спричинили виявлення їхніх інтерпретаційних засад і стильових параметрів.

Суть *описового методу* полягає у виявленні й аналітичному огляді зібраного матеріалу стосовно теми дослідження. Здійснюється аналіз першоджерел – бібліографічних (архівних матеріалів, рукописів і публікацій, періодики, довідкової та навчально-методичної літератури, наукових монографій і дисертацій, присвячених українському вокально-хореографічному мистецтву), нотографічних (нотної літератури), аудіовізуальних (платівки, магнітофонні записи, компакт-диски), інформаційних в мережі Internet (веб-сайти колективів, організацій). У результаті джерельного аналізу виявлені раніше не відомі широким науковим колам матеріали, щодо періодизації розвитку вокально-хореографічної культури Волині, репертуару провідних колективів, географії гастрольних турів.

Історико-біографічний метод – найбільш поширений у суміжних науках – переважно застосовується як тлумачення творчості шляхом відображення біографії керівника колективу чи автора вокально-хореографічних композицій. Персоніфікований підхід дозволяє узагальнити мистецькі здобутки у різні часові періоди крізь призму аналізу особистих досягнень керівників колективів, авторів композицій.

Метод соціокультурної динаміки та культурно-історичний метод використовуються для диференціації етапів становлення й розвитку вокально-хореографічної культури в історико-культурному контексті, пояснюються факти утворення новітніх її форм, напрямів і стилів.

Джерельну базу дослідження становлять матеріали Волинського обласного архіву; архіву Волинського державного народного академічного хору (кіно-фотодокументи: хореографічні та вокальні матеріали фольклорного походження та творчість волинських хормейстерів та балетмейстерів, зафіксовані як традиційним способом (етнографічний запис), так і шляхом кіно- та відеозапису); праці вітчизняних і зарубіжних дослідників історії вокально-

хореографічного мистецтва; спеціальні публікації у періодичних виданнях тощо. Важливу групу джерел становлять універсальні та спеціальні довідкові видання (енциклопедії, словники тощо).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- вперше введено до наукового обігу та обґрунтовано терміни «вокально-хореографічна культура» та «вокально-хореографічне мистецтво»;
- здійснено дослідження творчої діяльності Волинського державного народного академічного хору, проаналізовано його репертуар; визначено його вплив на розвиток вокально-хореографічної культури як на Волині, так і в Україні;
- проаналізовано тенденції функціонування професійних вокально-хореографічних колективів та навчальних закладів з підготовки балетмейстерів та артистів-танцюристів Волині на сучасному етапі.

Подальшого розвитку набули:

- комплексне вивчення джерел становлення вокально-хореографічного мистецтва України другої половини ХХ ст.;
- аналіз соціокультурних чинників розвитку вокально-хореографічного мистецтва на Волині.

Практичне значення. Здобуті результати наукової роботи можуть бути покладені в основу навчальних і методичних посібників з теорії та історії вітчизняної культури, історії України, розвитку хореографічного мистецтва; у викладання загальних і спеціальних курсів: «Культурологія», «Історія української культури», «Культура Волині», «Історія хореографічного мистецтва», «Мистецтво балетмейстера», «Теорія та методика викладання українського народно-сценічного танцю».

Апробація та впровадження. Результати дослідження впроваджувались шляхом оприлюднення його матеріалів у доповідях та повідомленнях на конференціях, засіданнях циклової комісії викладачів музично-теоретичних дисциплін та фахових методик Луцького педагогічного коледжу, засіданнях кафедри хореографії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, а також апробації в практиці роботи на посаді артиста балету Волинського народного державного академічного хору (довідка про впровадження №107/1-б від 25.04.2016 р.), балетмейстера Заслуженого ансамблю пісні і танцю України «Колос», викладача хореографічних дисциплін Луцького педагогічного коледжу (довідка про впровадження № 325 від 9.11.2016 р.), педагога народного художнього колективу ансамблю народного танцю «Радість» (довідка про впровадження №347 від 20.09.2016 р.), заступника голови Волинського обласного творчого осередку Національної Спілки хореографів України (довідка про впровадження №1 від 11.06.2016 р.).

Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на всеукраїнських, міжнародних науково-практичних та науково-методичних конференціях: «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень // V Міжнародна науково-практична конференція студентів і аспірантів» (Луцьк, 2011 р.); «Наукові дослідження молоді // III звітна науково-практична конференція студентів, аспірантів та викладачів»

(Дубно, 2011 р.); «Культура та інформаційне суспільство XXI століття // Всеукраїнська науково-теоретична конференція молодих учених (Харків, 2012 р.); «Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти // Всеукраїнська науково-методична конференція (Луцьк, 2012 р.); «Наукові дослідження молоді // IV звітна науково-практична конференція студентів, аспірантів та викладачів. – Київ; Дубно: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (2012 р.); «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень // V Міжнародна науково-практична конференція студентів і аспірантів (Луцьк, 2012 р.); «Хореографічна та театральна культура України: педагогічні та мистецькі виміри // Всеукраїнська науково-практична конференція» (Київ, 2013 р.); «Науковий простір майбутнього педагога // I Міжнародна науково-практична конференція» (Луцьк, 2014 р.); «Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти // Всеукраїнська науково-методична Інтернет-конференція (Луцьк, 2014 р.); «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень // VIII Міжнародна науково-практична конференція студентів і аспірантів (Луцьк, 2014 р.); «Культура Волині – шлях крізь віки // I Міжнародна науково-практична конференція» (Луцьк, 2014 р.); «Методологічні та методичні проблеми викладання соціально-економічних дисциплін у сучасному процесі // V науково-практична конференція (Луцьк, 2015 р.); «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика // I Міжнародна науково-практична конференція» (Луцьк, 2016 р.); «Інноваційні технології у практичному навчанні» // Міжвузівський науково-практичний семінар» (м. Броди, 2016 р.); «Хореографічна освіта і мистецтво України в контексті європейських та світових тенденцій // Всеукраїнська науково-практична конференція» (Київ, 2017 р.); «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика // II Міжнародна науково-практична конференція» (Луцьк, 2017 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлено в 25 публікаціях, з них 4 – у фахових виданнях з мистецтвознавства, 1 – у закордонному науковому виданні, включеному до міжнародних наукометричних баз.

Структура дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (516 найменувань, з них 67 – іноземними мовами). Загальний обсяг тексту дисертації – 245 сторінок, з них 202 сторінки основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертації, визначено її мету та основні завдання, об'єкт, предмет і методи, сформульовано наукову новизну, визначено теоретичну і практичну цінність отриманих результатів, представлено дані про зв'язок роботи з науковими програмами, апробацію, публікації, структуру та обсяг роботи.

У першому розділі «Джерелознавчі та теоретико-методологічні засади розвитку вокально-хореографічної культури», який складається з трьох підрозділів, запропоновано теоретичне осмислення феномену синтезу мистецтв, як особливого типу художньої творчості; проаналізовано джерела та історико-культурологічні аспекти, які безпосередньо вплинули на зародження та функціонування вокально-хореографічного мистецтва на теренах нашої держави.

Підрозділ 1.1 «Теоретичні та методологічні аспекти дослідження синтетичних видів мистецтва» присвячений ґрунтовному аналізу дослідницьких праць вітчизняних та зарубіжних вчених минулого та сучасності, які розглядали синтез мистецтв в надрах комплексного підходу: як технологію мистецтва та як світоглядний елемент, що безпосередньо впливав на розвиток цивілізації та художньої культури суспільства.

Відзначається, що в історії естетичної та мистецтвознавчої думки теоретичне осмислення феномену синтезу мистецтв вперше заявляє про себе наприкінці XVIII – початку XIX століття у період розквіту європейського романтизму. Тогочасними філософами утверджується ідея, що кожне із мистецтв потенційно міститься у суміжному, а мова мистецтв загалом може розглядатися як єдина стихія загального художнього мислення. Акцентується увага, що романтичне вчення про «всекультуру», в якому стикаються та взаємодіють такі різні явища, як наука і мистецтво, мистецтво і філософія, мова і міфологія, – лягло в основу естетики романтизму.

Значну роль у розвитку ідей синтезу мистецтв відіграли праці російських дослідників кінця XIX – початку XX століття, в яких аналізується богослужіння з точки зору єдності мистецтв (П. Флоренський), вивчається симбіоз релігії, літератури, малярства, музики у творчості іконописців тієї епохи (М. Федоров).

Протягом другої половини XX століття під впливом релігійно-містичної філософії «всеєдності» В. Соловйова формується ідея нового синтетичного мистецтва, постулати якої найяскравіше втілилися у творчості російських композиторів-космістів О. Скрябіна, С. Прокоф'єва, С. Рахманінова, І. Стравінського. Втілення «мистецького космологізму» яскраво виявляється також у творчості представників європейського авангарду – К. Малевича, В. Кандинського, А. Веберна, А. Берга, А. Шенберга, А. Оннегера, Д. Мійо, Ф. Пуленка.

У підрозділі визначено підходи і методи універсального, загальнонаукового та спеціального характеру, за допомогою яких здійснювалося дослідження вокально-хореографічного мистецтва. Реалізація поставленої мети і науково-дослідних завдань базується на фундаментальних принципах наукового пізнання, історизму, об'єктивності і наступності. Інтердисциплінарний підхід у культурологічному дослідженні вокально-хореографічного мистецтва Волині дозволив всебічно диспонувати найбільш складні та цікаві аспекти питання, подолати однобічність його висвітлення. За допомогою широкого набору методів (феноменологічного, історико-біографічного, компаративного, соціокультурної динаміки), та вирішення низки проблем з використанням новітніх інформаційних технологій вдалося проаналізувати зібраний матеріал щодо висвітлення найяскравіших сторінок функціонування цього яскравого та самобутнього явища художньої культури, які

справедливо займають вагоме місце серед загальнонаціональних культурних надбань.

У підрозділі 1.2 «Історіографія та джерельна база дослідження» здійснено аналіз фундаментальних досліджень у галузі мистецтвознавства та культурології, а також інформаційних джерел, що висвітлюють історіографію проблеми.

Літературу з проблеми досліджень вокально-хореографічного мистецтва, його історії, зв'язків з суміжними мистецтвами можна умовно поділити на кілька груп:

- праці педагогів, балетмейстерів, театрознавців, музикознавців, в яких аналізуються аспекти морфології танцювальних рухів, історичний взаємозв'язок лексики народного та класичного танців, послідовність трансформації окремих лексичних елементів тощо. Це, зокрема, дослідження В. Богданова-Березовського, К. Василенка, М. Ельяша, М. Загайкевич, Р. Захарова, Ю. Слонімського, Ю. Станішевського та і ін.;

- фундаментальні історико-етнографічні та фольклористичні праці корифеїв мистецтва (В. Гнатюк, Б. Грінченко, Ф. Колесса, М. Лисенко, С. Людкевич, І. Франко, П. Чубинський, В. Шухевич, Д. Яворницький) та дослідників наступного покоління (В. Верховинець, В. Авраменко, Г. Боримська, Р. Герасимчук, К. Голейзовський, А. Гуменюк, Т. Ткаченко, М. Шатульський, Ю. Чурко та ін.). Об'єктом зацікавленень дослідників стали ті аспекти народної танцювальної творчості, котрі дозволяють вбачати в ній феномен, що містить інваріантні компоненти духовної спадщини минулого.

Окрему групу в історіографії національної вокально-хореографічної культури України складають монографічні дослідження Л. Барабана, В. Коломійця, І. Книша, Б. Кокуленка, М. Коця, В. Купленника, Р. Пилипчука, Ф. Погребенника, Ю. Станішевського, присвячені творчості видатних українських балетмейстерів В. Авраменка, В. Верховинця, А. Кривохижі, М. Соболя.

З-поміж новітніх праць значним внеском у розвиток досліджень народної хореографії є роботи К. Василенка «Український танець» та «Лексика українського народно-сценічного танцю», в яких, аналізуючи морфологію руху та структуру взаємопов'язаних пластичних елементів танцю, їхніх характерних ознак, автор особливо підкреслює, що вокально-хореографічне мистецтво відображає особливості ментальності народу й формує стереотипи сприйняття художніх цінностей.

Аналіз джерел функціонування вокально-хореографічної культури Волині засвідчує відсутність сьогодні цілісного дослідження цього явища як в географічно-просторовому, так і в хронологічно-часовому аспектах.

Підрозділ 1.3 «Історико-культурологічні аспекти розвитку вокально-хореографічного мистецтва» присвячений дослідженню джерел розвитку цього синтезованого виду мистецтва, а також висвітленню діяльності провідних вокально-хореографічних колективів в історичній ретроспективі з визначенням їхньої ролі у культуротворчому процесі.

Значне місце відводиться еволюції хорового виконавства України, яке виступило домінантою-інтегратором у процесі синтезування автентичного танцю, інструментальної та вокальної музики.

Доведено, що одним із потужних джерел формування вокально-хореографічного мистецтва є музичний фольклор. Зокрема, серед численних пісенних жанрів вагоме місце займають так звані «танечні пісні», які на основі певних спільних ритмічних форм об'єднують у собі поетичні, хореографічні та музичні елементи.

У підрозділі відзначається домінантна роль театру у професіоналізації хореографічного мистецтва. Адже, починаючи з другої половини ХІХ століття, танець підсилює характеристику персонажів і починає виступати повноправною складовою драматичної сценічної дії.

Постійні новаційні пошуки у жанрі народно-сценічної хореографії спричинилися до створення значної кількості високопрофесійних вокально-хореографічних колективів у різних регіонах України. Ці колективи, на основі узагальненого досвіду провідних балетмейстерів-реформаторів (В. Верховинець, М. Соболь, П. Вірський, К. Василенко, М. Вантух), втілювали у творчості нові концепції, апробували репертуар, побудований на зразках народної хореографії та автентичного співу з елементами яскравої театралізації та декорацій.

Відповідно до спрямованості дослідження **представлено** теоретичне визначення **вокально-хореографічної культури**, як складного, багатшарового утворення, що об'єднує вокально-хорове, народно-інструментальне ансамблеве (оркестрове) та хореографічне мистецтво, сам процес виконавської творчості, його результати і систему заходів щодо створення, збереження і розповсюдження художніх цінностей, підготовці творчих кадрів і глядацької аудиторії.

Ядром вокально-хореографічної культури є **вокально-хореографічне мистецтво**, яке поєднує в одному творі чи композиції засобів танцювальної пластики, інструментальної музики, ансамблевого чи хорового співу, декорацій, пантоміми, за допомогою яких розкривається сюжетна лінія.

У другому розділі **«Аматорське та професійне вокально-хореографічне мистецтво у культурно-мистецькому житті Волині другої половини ХХ – початку ХХІ століття»** ґрунтовно аналізується творча та концертно-гастрольна діяльність провідних аматорських колективів регіону у контексті історичних, ідеологічних та соціокультурних чинників. Відзначається значна позитивна роль мистецьких навчальних закладів різних рівнів, фахова освітня діяльність яких заклала міцний фундамент у формуванні традицій підготовки балетмейстерів та артистів-хореографів, активізувала процес інтеграції вітчизняного хореографічного мистецтва у європейський освітній та культурно-мистецький простір.

У підрозділі 2.1 *«Розвиток аматорського мистецтва Волині другої половини ХХ – початку ХХІ ст.»* охарактеризовано еволюційні процеси окресленого виду художньої творчості в історичному та соціокультурному вимірах. Відзначається, що у зв'язку з рядом історичних та політичних факторів Волинь упродовж тривалого часу стояла осторонь загальноукраїнського культурного розвитку. Разом з тим, вплив пануючих держав зумовив виникнення характерних мистецьких особливостей регіону, визначив його спорідненість з культурою Польщі, Білорусі, Литви.

На основі аналізу художньо-естетичних та стильових чинників здійснюється періодизація розвитку вокально-хореографічного аматорського мистецтва: 40-50-ті роки ХХ століття – зародження аматорського мистецтва; 60-80-ті роки – активний розвиток художнього аматорства (зростання виконавського рівня колективів, розширення репертуарної палітри); 90-ті роки ХХ століття – початок ХХІ століття (зменшення кількості аматорських колективів, зростання зацікавленості до національного та регіонального фольклору, виконання авторських композицій, професіоналізація виконавської творчості).

Здійснюється огляд концертно-популяризаторської діяльності провідних аматорських колективів Волинського краю упродовж окресленого періоду. Відзначається високий виконавський рівень, розмаїтість репертуару та розширення географії гастрольних виступів сучасних колективів: ансамблів пісні й танцю «Розмай», «Прибужжя», «Барвінок», «Колос», зразкового ансамблю танцю «Волиняночка». Акцентується увага на ролі молодіжного музично-фестивального руху в активізації музичного аматорства. Чільне місце у професіоналізації вокально-хореографічних колективів регіону посідає діяльність самодіяльних та професійних композиторів, твори яких все частіше включаються до їхнього репертуару.

У підрозділі 2.2 «Система хореографічної освіти як джерело розвитку професійного вокально-хореографічного мистецтва» аналізуються еволюційні процеси у системі мистецької освіти. Здійснено ретроспективний огляд освітніх осередків у галузі хореографічного мистецтва, визначено їх роль у становленні професійної хореографічної освіти, функціонування якої займає ключову позицію у професіоналізації вокально-хореографічного мистецтва.

Значний поштовх для створення мистецьких закладів хореографічної освіти спричинило започаткування діяльності танцювальних колективів, як от: Ансамблю пісні і танцю Української РСР (1937 р., керівник П. Вірський), Заслуженого академічного ансамблю пісні й танцю України «Донбас» (1937 р., керівники – Б. Коганер, М. Баканін, В. Бальшин), Державного академічного гуцульського ансамблю пісні й танцю (1939 р., керівник – Я. Барнич), Заслуженого академічного буковинського ансамблю пісні і танцю (1944 р., керівник – Г. Шевчук).

Ще одним поштовхом для заснування мистецьких навчальних закладів стало створення 1953 року Міністерства культури УРСР. Цей державний орган опікувався культурно-освітньою роботою, дитячою мистецькою освітою та системою вищої і середньої спеціальної освіти в галузі мистецтва.

Поступово відбувається удосконалення системи мистецької освіти. Формується триступеневий цикл підготовки мистецьких кадрів: школа – училище – інститут (консерваторія). Уже у 70-х роках ХХ ст. з'явилися перші школи естетичного виховання (художні, музичні, хореографічні). Домінантну роль у розвитку вищої хореографічної освіти відіграв Харківський інститут культури, де з 1989 року був здійснений перший набір на спеціальність «Хореографія».

Хореографічна освіта Волині формувалася протягом двох етапів на основі поєднання європейських та загальнонаціональних традицій. Вагому роль у

процесі підготовки професійних хореографів другої половини ХХ ст. (до 1991 року) – відіграли школи естетичного виховання, хореографічні гуртки та студії при будинках культури (клубах), палацах дитячої та юнацької творчості. Найвизначнішим досягненням мистецької інтелігенції регіону було відкриття у смт. Ківерці культурно-освітнього училища (1963 року переведено до Луцька), де обдарована молодь могла навчатись музичному мистецтву та хореографії у досвідчених фахівців.

Сучасний етап (1991-2016 рр.) – період становлення національної системи хореографічної освіти в регіоні. Проводять активну освітню діяльність Волинське державне училище культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського (створене на базі музичного училища та училища культури у 1997 р.), кафедра хореографії факультету мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (з 1994 р.); успішно продовжує роботу школа хореографічного мистецтва ансамблю народного танцю «Радість» Палацу учнівської молоді міста Луцька, хореографічні відділи дитячих шкіл мистецтв. Викладацький склад цих навчальних закладів інтенсивно працює над урізноманітненням репертуару шляхом включення у нього танців регіонального фольклору, а також вокально-хореографічних композицій сучасних вітчизняних композиторів. Розробка нових педагогічних підходів до організації навчального процесу, використання новаторських методик як українських, так і зарубіжних педагогів-хореографів – важливі кроки, які вивели хореографічну освіту Волині на якісно новий рівень розвитку і поклали початок її інтеграції в європейський освітній простір.

Аналіз історичного минулого та сучасного стану вокально-хореографічної культури Волині показав, що розвиваючись у взаємозв'язках з національними традиціями (спільність змісту жанрових різновидів, основного лексичного фонду, обумовленого єдиною генетичною основою), вона має свій яскраво виражений характер та стилістичні особливості.

У третьому розділі **«Волинський народний хор як осередок професійного вокально-хореографічного мистецтва краю»** ґрунтовно вивчаються різні аспекти творчої діяльності колективу, як от: манера співу, особливості репетиційної роботи, репертуарні пріоритети, форми концертно-просвітницької роботи, географія гастрольних та конкурсно-фестивальних виступів. Здійснено періодизацію становлення та розвитку колективу у контексті соціокультурних процесів в регіоні та мистецьких і професійних уподобань його керівників (хормейстерів та балетмейстерів).

У підрозділ 3.1 *«Волинський народний хор: історичні віхи становлення та розвитку»* актуалізуються особливості функціонування колективу упродовж першого етапу його творчої діяльності (1945-1959 рр.).

Відзначається значна позитивна роль організатора і першого керівника Волинського народного хору Олександра Самохваленка у якісному підборі артистів, формуванні різнопланового репертуару, збереженні та розвитку автентичних співочих традицій регіону. Завдяки цим факторам хор за досить короткий відрізок часу зміг піднятися до рівня найпрофесійніших співочих колективів України. На жаль, 1959 року згідно урядового указу, хор був розформований.

Дослідження творчої діяльності Волинського народного хору упродовж окресленого періоду дозволило виокремити низку важливих, ключових, з точки зору розвитку сучасного музичного професіоналізму Волині, культурно-історичних ознак і мистецьких особливостей, які проявилися:

- в репертуарній політиці колективу, керівники якого особливу увагу звертають на виконання академічної музики українських та зарубіжних композиторів минулого та сучасності, а також – волинського вокального та інструментального фольклору – автентики, авторських обробок і аранжувань;
- в загальному обсязі гастрольної, конкурсно-фестивальної та концертної діяльності колективу на Волині та за її межами.

Підрозділ 3.2 *«Волинський державний народний хор у контексті пісенної творчості А. Пашкевича»* присвячений другому етапу розвитку колективу під орудою видатного композитора-пісняра та хормейстера (1978-1989 рр). Адже хорові композиції Анатолія Пашкевича, більшість серед яких – обробки українських народних пісень, займають чільне місце в концертному репертуарі Волинського державного народного хору.

Хор був заснований у 1978 році при Волинській обласній філармонії, що відразу ж позначилося на якісному доборі артистів, різноплановості та регіональній спрямованості репертуару, розширенні географії гастрольних поїздок. Протягом цього періоду в колективі сформувалися вокально-хорова, оркестрова та балетна групи.

Так як Волинський державний народний хор репрезентував, у першу чергу, регіональну народну пісенну і танцювальну творчість, то в його репертуарі були представлені такі авторські твори, як «Пісня про Волинь», «На Волині льон зацвів», «Древнє місто Волині» А. Пашкевича, вокально-хореографічні композиції «Поліські триндички» та «Волинські забави». Крім того, до репертуару колективу входили також обробки українських народних пісень, хорові твори М. Лисенка, І. Дунаєвського, О. Александрова.

У підрозділі відзначається, що пісенна творчість, Анатолія Пашкевича значною мірою визначила вектори розвитку вокально-хореографічного мистецтва не тільки Волині, але й цілої України. Завдяки надзвичайній гостроті музичного слуху митця, професійним підходам до роботи з кожним голосом, хорові колективи, очолювані ним, відзначалися своєрідністю звучання, особливою манерою виконання.

У підрозділі 3.3 *«Державний академічний Волинський народний хор – творча лабораторія вокально-хореографічного мистецтва Волині кінця ХХ – початку ХХІ століття»* розглядається третій, сучасний етап розвитку колективу під орудою випускника Київської консерваторії Олександра Стадника. Цей період розпочався з 1989 року і триває до сьогоднішнього часу.

Ознайомившись з творчою діяльністю Волинського хору, який вже на той час працював на високому професійному рівні, О. Стадник поставив за мету відродити волинську манеру співу. Побудована ним концертна програма виглядала як театралізоване дійство, яке мало свою динаміку, йшло без оголошень та конферансьє.

Відзначається, що театралізація народної пісні на волинській сцені – це вплив музичного світогляду Л. Венедиктова. Хор демонстрував індивідуальну

манеру виконання, яка поєднувала мелодії співу з фонічними особливостями, характерними для волинського краю. Основу репертуару хору склали волинські народні пісні, хоча в репертуарі є також і пісні інших регіонів.

Високий професіоналізм керівника Волинського народного хору О. Стадника відобразився на фаховій підготовці його учасників. Адже саме вокальна культура виконавця передбачає здатність до передачі художнього образу вокального твору шляхом оволодіння голосовим апаратом при наявності відповідних знань та умінь, які дозволяють вирішувати художні й технічні завдання.

Художній керівник колективу на сучасному етапі багато уваги приділяє відновленню поліської манери співу, яка враховує певні акустичні особливості поліської природи. О. Стадник переконаний в тому, що манера народного співу на Поліссі вирізняється особливим відчуттям прозорого пом'якшеного фонізму. Це стало стимулом до пошуків нових прийомів звуковидобування, голосоведення, динаміки тощо.

Професійне становлення хореографії в колективі волинського хору проходило у тісному взаємозв'язку з національними традиціями, що відбивалося як на рівні пластичних форм хореографічного втілення художнього образу, так і на його внутрішньому змісті.

Акцентується увага на значному розширенні карти гастрольних виступів колективу, що не було притаманним для нього упродовж попередніх періодів. Так, з часу проголошення незалежності України Волинський народний хор виступав у Грузії, Узбекистані, Казахстані, Росії, Білорусі, Австрії, Польщі, Італії, США та Канаді. Така широка географія концертних турне свідчить про високий професіоналізм колективу, різноплановий репертуар, самобутній творчий почерк.

Таким чином, сучасний період функціонування Державного академічного Волинського народного хору засвідчив, що вокально-хореографічні композиції та танці у виконанні артистів пройшли серйозну апробацію глядачами та часом і стали окрасою репертуару колективу. Хореографія постановок відзначається багатством народної символіки, в якій передаються віковічні традиції, національний характер та духовний світ волинян.

Результати проведеного дослідження дають підстави для сформулювання наступних **висновків**:

1. Дослідження наукових джерел з окресленої проблематики дало змогу розглядати синтез мистецтв комплексно, не тільки в рамках взаємодії різноманітних видів художньої творчості, але і в світлі взаємозв'язку філософії, культурології та мистецтвознавства. Адже синтез мистецтв став не тільки творчою практикою художників різних епох, він завжди носив світоглядний характер і вперше був теоретично осмислений в працях філософів.

Таким чином, синтез мистецтв ми розглядаємо як органічну єдність, взаємопроникнення різних видів мистецтва в межах цілісного художнього твору чи ансамблю з відносно самостійних творів. Вважаємо, що такий синтез досягається тоді, коли елементи різних видів мистецтв гармонійно узгоджені спільністю ідейного та художнього змісту. Ця спільність створює важливі передумови для їх стилістичного поєднання.

Вокально-хореографічне мистецтво синтезувало в собі мистецтво танцю, інструментальної музики і співу. Всі види мистецтв взаємозбагачують один одного, існують у взаємозв'язку, і кожен з них доповнює інші. Разом вони несуть у собі всю повноту художньої свідомості епохи і спроможні спільно багатогранно і всебічно відображати дійсність, життя у його складних процесах.

Наукові джерела з означеної проблеми складають історико-культурологічні, філософські та етнографічні праці видатних українських дослідників історії національної культури, зокрема, музичної, хорової та хореографічної; твори теоретиків та методистів-практиків народно-сценічного мистецтва України, Росії та інших країн і народів; монографічні дослідження і критичний аналіз творчості видатних українських ансамблів, хореографів, композиторів.

Аналіз наукових джерел засвідчив цінний матеріал з історії виникнення, особливостей становлення та розвитку вокально-хореографічного мистецтва, його жанрово-тематичної палітри, еволюції стилю та лексики. Проте, слід зазначити, що у своїй сукупності вони не подають цілісної картини розвитку національної вокально-хореографічної культури, зокрема, впродовж ХХ століття.

Аналіз наукової літератури дозволив також зробити висновок про відсутність комплексного дослідження процесу становлення і розвитку вокально-хореографічної культури в Україні загалом та на Волині зокрема.

2. Вивчення теоретико-методологічних підходів до термінологічної бази досліджуваної теми дозволило уточнити етимологію таких ключових понять, як танець, танок, семантику категорії хореографія і концептуальних визначень понять танцювальне мистецтво, хореографічна культура.

Як найбільш коректне, вважаємо визначення танцювального мистецтва як мистецтва поєднання у ритмі музики поз, рухів, жестів з метою створення певного художнього образу. Під хореографічною культурою у нашому дослідженні розуміється весь комплекс, пов'язаний з танцем: танцювальне мистецтво, наука запису, творчість постановників, наукове осмислення мистецтва танцю, система хореографічної освіти.

Дослідження показало, що на кожному історико-культурному етапі розвитку суспільства синтез мистецтв має свою специфіку, кожний окремий історичний етап супроводжується процесом взаємодії або взаємовідторгнення певних видів мистецтв (унаслідок якого виникає новий синтез), зближенням художніх традицій певних територіальних зон, утворенням традицій на базі вже існуючих норм, міграцією ідейних принципів з одного культурного середовища в інше.

3. Основними джерелами розвитку вокально-хореографічного мистецтва були, з одного боку, фольклорний та церковний спів, демократичний співочий рух, започаткований Миколою Лисенком, традиції академічно-професійної підготовки хорового диригента, а з іншого – процес об'єктивізації українського народного танцю, а також поширені у традиційних обрядах та побуті так звані «танечні пісні», які синтезували у собі поетичне слово, спів і танець.

Вокально-хореографічне мистецтво Волині другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст. увійшло в український культурний простір як вагома його складова, збагативши національну музичну скарбницю традиціями аматорської творчості на достатньому виконавському рівні.

Вважаємо, що діяльність аматорських колективів – непересічне явище в історії культури Волині, яке суттєво вплинуло на розвиток вітчизняної культури в окреслений історичний проміжок.

Розвиток художнього аматорства Волині можна умовно поділити на три основні етапи, пов'язані з певними культурно-історичними процесами. Перший етап тривав упродовж 50-60-х років ХХ століття і характеризувався зародженням самодіяльності, яка мала цілеспрямований та ідеологічно обумовлений характер. Другий етап – 70-80-ті роки ХХ століття – планомірне розширення художнього аматорства, урізноманітнення репертуару, зростання професіоналізму. Третій етап розпочався від здобуття Україною незалежності і триває до сьогодні. Характеризується деяким занепадом у галузі і зменшенням кількості колективів. Проте, позитивні тенденції пов'язані із дослідженням і пропагуванням пластів національного та регіонального фольклору, залученням до репертуару творів професійних та самодіяльних композиторів, зростанням професіоналізму виконавців та керівників колективів, розширенням географії концертно-гастрольної діяльності.

Грунтовний аналіз розвитку вокально-хореографічної культури в Україні показав, що у другій половині ХХ – початку ХХІ ст., з одного боку, розгортаються процеси, зумовлені прагненням народу до національно-культурного оновлення, демократизації суспільного життя; з іншого – загострюються негативні тенденції у соціальній інфраструктурі мистецтва, кадровому, фінансовому забезпеченні культурно-мистецької галузі. Перше пов'язане насамперед з активізацією культурного життя в регіонах в його змістовому і організаційно-управлінському планах. Друге – з виникненням нових жанрово-стилістичних напрямів у всіх видах художньої культури.

4. Значну позитивну роль у розвитку вокально-хореографічної культури Волині відіграв процес становлення системи хореографічної освіти та удосконалення методики викладання народно-сценічного танцю на різних етапах навчання. Упродовж досліджуваного періоду в регіоні викристалізувалася триступенева система підготовки хореографічних кадрів, до якої входили: початкова ланка (школи естетичного виховання, гуртки, секції, відділи при школах мистецтв, палацах учнівської молоді тощо); середня ланка (Волинське державне училище культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського); вища ланка (кафедра хореографії факультету мистецтв Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки). Науковці, хореографі-практики, викладачі-методисти упродовж окресленого періоду виробили дієву методичну систему підготовки фахівця широкого профілю, який володіє технікою танцю, знаннями в галузі мистецької педагогіки, практичними навичками постановочної роботи в хореографічних колективах. Високий рівень підготовки фахівців-хореографів у освітніх закладах Волині підтверджується наявністю значної кількості аматорських та професійних хореографічних та вокально-хореографічних колективів, які успішно пропагують українське

народно-сценічне мистецтво в Україні та за її межами, завойовують лауреатські дипломи на престижних загальнонаціональних та міжнародних конкурсах і фестивалях.

5. Найяскравішим репрезентантом вокально-хореографічного мистецтва Волині другої половини ХХ – початку ХХІ століття є Волинський державний народний хор. Його творча діяльність завжди відзначалася високою національною культурою і значними виконавськими досягненнями. Саме праця на ниві духовного відродження стала рушійною силою в житті волинян, стимулом культурного розвитку краю, а хор як жанр музикування – виразником духовних запитів народу, його почувань, реального історичного буття.

Процес становлення та розвитку Волинського державного народного хору можна поділити на три основні етапи, а саме:

➤ І етап (1945-1959 рр.) пов'язаний з творчою діяльністю Олександра Самохваленка. У репертуарі колективу – виключно академічна музика (українська та зарубіжна класика, твори композиторів-сучасників). Хором не виконувалися композиції, які б підкреслювали регіональний колорит. Ця ж проблема була притаманна й оркестровій групі, в якій були відсутні традиційні волинські інструменти – сопілки, волинки, ліри.

➤ ІІ етап (1978-1989 рр.) – діяльність хору під орудою Анатолія Пашкевича. До складу колективу ввійшли хорова, оркестрова та хореографічна групи. В основі репертуару – обробки українських народних пісень, вокально-хореографічні композиції, авторські твори А. Пашкевича. Манера співу – центральноукраїнська – не притаманна волинському регіону, так як її характеризує форсоване, глибоке грудне звуковидобування.

➤ ІІІ етап (з 1989 року до сьогодні) – діяльність хору під орудою Олександра Стадника. Для цього етапу характерна театралізація народної пісні, відродження волинської народної манери співу (особливе відчуття прозорого пом'якшеного фонізму), опанування фольклорної скарбниці волинського Полісся.

6. Характеризуючи загальні тенденції формування професіоналізму артистів Волинського державного народного хору на сучасному етапі відзначимо:

➤ Удосконалення артистів хору відбувається у двох напрямках – вокально-виконавському (потребує реалізації таких психофізичних процесів як слух, відчуття та увага) та вокально-технічному (потребує поєднання навиків вокального дихання та відчуття опори звуку, а також різноманітних специфічних засобів музично-художньої виразності). Крім того, величезне значення у формуванні музичного професіоналізму хористів має вокальна культура виконавця, яка передбачає здатність до передачі художнього образу вокального твору шляхом використання сукупності знань з вокально-хорового мистецтва та виконавських навичок поліської манери співу, що стало стимулом до пошуку нових прийомів звуковидобування, голосоведення, динаміки.

➤ Професійна хореографічна підготовка артистів Волинського державного народного хору відбувається у тісному взаємозв'язку з національними традиціями, що відображається як на рівні пластичних форм хореографічного втілення художнього образу, так і на його внутрішньому

змісті. Працюючи над розробкою хореографічної основи вокально-хореографічних композицій, балетмейстери колективу зберігають стилістичний фундамент народного танцю волинського регіону. У зв'язку з цим лексику танцювальних номерів народного хору складають пружні та стрибкоподібні рухи, які виконуються легко, м'яко, жваво, з активним перегинанням корпусу, поворотами верхньої частини тулубу, поворотами та нахилами голови, притупами та підскоками.

7. Дане дослідження являє собою лише першу спробу системного аналізу волинської вокально-хореографічної культури на певному етапі її розвитку і не може претендувати на вичерпний аналіз.

Зокрема, потребує подальшого вивчення проблематика, пов'язана з функціонуванням українського вокально-хореографічного мистецтва в сучасних ринкових умовах; дослідженням органічного поєднання процесів модернізації танцювального мистецтва з необхідністю збереження самобутніх національних хореографічних традицій у контексті глобалізаційних процесів і пов'язаних з ними агресивних інокультурних впливів; розробкою та впровадженням у практику інноваційних технологій вокально-хореографічної освіти, що відповідають реаліям сучасного інформаційного суспільства тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті в наукових фахових виданнях

1. Степанюк І. В. Хореографічна культура Волині в контексті танцювального мистецтва України / І. В. Степанюк // Наук. записки Рівненського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць. – Рівне, 2012. – Вип. 18. – Т.І. – С. 78-82.

2. Степанюк І. В. Народне хореографічне мистецтво Волині / І. В. Степанюк // Наук. записки Рівненського державного гуманітарного університету: зб. наук. праць. – Рівне, 2013. – Вип. 19. –Т. II. – С. 74 -78.

3. Stepanyuk I. Volyn folk dancing art and its genere-stylistic features // I. Stepanyuk // Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – К., 2016. – Вип. 4. – С. 129-133.

4. Степанюк І. В. Початкова хореографічна освіта Волині як джерело розвитку професійного хореографічного мистецтва / І. В. Степанюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія мистецтвознавство. – Тернопіль, 2017. – №1 (вип. 36). – С. 100-107.

Стаття в іноземному науковому періодичному виданні

5. Степанюк И. В. Хореографическая культура как феномен народной культуры / И. В. Степанюк // Наука XXI века: вопросы, гипотезы, ответы: журн. – Таганрог, 2015. – №3 (12). – С. 12-15.

Статті в інших наукових збірках та збірках матеріалів конференцій

6. Степанюк І. В. Особливості розвитку хореографічної культури в контексті соціокультурної динаміки / І. В. Степанюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. – Луцьк, 2010. – № 28. – С. 42-45.

7. Степанюк І. В. Народна танцювальна творчість Волині як феномен духовної спадщини минулого / І. В. Степанюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. – Луцьк, 2011. – №15. – С. 55-59.

8. Степанюк І. В. Хореографічна освіта як чинник формування національної свідомості / І. В. Степанюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. – Луцьк, 2011. – №24. – С. 118-121.

9. Степанюк І. В. Хореографічна культура як органічний складник духовного життя особистості / І. В. Степанюк // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філософські науки. – Луцьк, 2012. – №15. – С. 177-180.

10. Степанюк І. В. Українські хореографічні традиції та сучасні тенденції розвитку / І. В. Степанюк // Наук. дослідження молоді: матеріали III звітної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та викладачів (Дубно, 28 квітня 2011 р.). – Дубно: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2011. – С. 220-222.

11. Степанюк І. В. Хореографічна культура як система феноменів художньої культури / І. В. Степанюк // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів (Луцьк, 10-12 травня 2011 р.): у 3 т.: Т. 2. – Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2011. – С. 184-185.

12. Степанюк І. В. Регіональні особливості танцювального мистецтва Волині / І. В. Степанюк // Культура та інформаційне суспільство XXI століття: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції молодих учених (Харків, 19–20 квітня 2012 р.). – Харків: ХДАК, 2012. – С. 189.

13. Степанюк І. В. Хореографічна культура як соціокультурний чинник розвитку особистості / І. В. Степанюк // Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (Луцьк, 24 квітня 2012 року). – Луцьк : Луцький національний технічний університет, 2012. – С. 205.

14. Степанюк І. В. Локальна своєрідність танцювальної культури Волині / І. В. Степанюк // Наукові дослідження молоді: матеріали IV звітної науково-

практичної конференції студентів, аспірантів та викладачів. – К.; Дубно: Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2012. – С. 331-334.

15. Степанюк І. В. Регіональні особливості календарно-обрядового фольклору Волині / І. В. Степанюк // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів (Луцьк, 14-15 травня 2012 р.): у 3 т. Т. 2. – Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. – С. 224-225.

16. Степанюк І. В. Творчість В. Смирнова в контексті танцювального мистецтва Волині / І. В. Степанюк // Хореографічна та театральна культура України: педагогічні та мистецькі виміри: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 18-19 квітня 2013 р.). – К.: Київський національний університет культури і мистецтв, 2013. – С. 280-282.

17. Степанюк І. В. Ігрові та сюжетні танці в системі дошкільного виховання / І. В. Степанюк // Науковий простір майбутнього педагога: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 9 квітня 2014 р.). – Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2014. – С. 404-408.

18. Степанюк І. В. Народнo-сценічний танець в системі хореографічної освіти вищої школи / І. В. Степанюк // Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: матеріали Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції (Луцьк, 11 квітня, 2014 р.). – Луцьк: Луцький національний технічний університет, 2014. – С. 158-160.

19. Степанюк І. В. Лексика українського танцю та її зв'язок з музикою / І. В. Степанюк // Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів (Луцьк, 14-15 травня 2014 р.). – Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – С. 445-447.

20. Степанюк І. В. Хореографічна культура Волині / І. В. Степанюк // Культура Волині – шлях крізь віки: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 6-7 листопада 2014 р.). – Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. – С. 146-151.

21. Степанюк І. В. Народний танець як засіб національного виховання студентської молоді / І. В. Степанюк // Методологічні та методичні проблеми викладання соціально-економічних дисциплін у сучасному процесі: матеріали V науково-практичної конференції (Луцьк 26 листопада 2015 р.). – Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2015. – С. 203-206.

22. Степанюк І. В. Особливості професійної підготовки майбутнього хореографа у системі вищої педагогічної освіти / І. В. Степанюк // Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк 14 квітня 2016 р.). – Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2016. – С. 411-417.

23. Степанюк І. В. Використання інноваційних технологій при викладанні хореографічних дисциплін на прикладі луцького педагогічного коледжу / І. В. Степанюк // Інноваційні технології у практичному навчанні: матеріали Міжвузівського науково-практичного семінару (Броди 6 грудня 2016 р.). – Броди: Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича, 2016. – С. 62 – 64.

24. Степанюк І. В. Волинська полька як феномен української хореографічної культури / І. В. Степанюк // Хореографічна освіта і мистецтво України в контексті європейських та світових тенденцій: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 21-22 квітня 2017 р.). – К: Київський національний університет культури і мистецтв, 2017. – С. 52- 57.

25. Степанюк І. В. Професійна підготовка хореографів у Волинському державному училищі культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського: історія та сучасні тенденції організації освітнього процесу / І. В. Степанюк // Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (Луцьк, 16 травня 2017 р.). – Луцьк: Луцький педагогічний коледж, 2017. – С. 277 – 282.

АНОТАЦІЯ

Степанюк І. В. Вокально-хореографічна культура Волині другої половини ХХ – початку ХХІ століття: джерела та сучасні тенденції функціонування. - Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 «Теорія та історія культури». – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківськ, 2017.

У дисертації досліджуються джерела та тенденції розвитку вокально-хореографічної культури Волині другої половини ХХ – початку ХХІ століття. Ґрунтовно аналізуються теоретичні та методологічні аспекти дослідження синтетичних видів мистецтва, вивчаються особливості функціонування аматорського вокально-хореографічного мистецтва в регіоні, висвітлюється система хореографічної освіти як джерела розвитку професійного вокально-хореографічного мистецтва. Основні тенденції розвитку досліджуваного синтетичного жанру досліджуються на матеріалі провідного вокально-хореографічного колективу регіону – Волинського народного хору, діяльність

якого вирізняється широкою палітрою яскраво-вираженого регіонального та національного репертуару, широкою географією концертних та конкурсно-фестивальних виступів.

Ключові слова: вокально-хореографічна культура, вокально-хореографічне мистецтво, народно-сценічний танець, аматорство, Волинь, хореографічна освіта.

АННОТАЦІЯ

Степанюк І. В. Вокально-хореографіческая культура Волини второй половины XX – начала XXI века: источники и современные тенденции функционирования. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 26.00.01 «Теория и история культуры». - Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинской. - ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василия Стефаника», Ивано-Франковск, 2017.

В диссертации исследуются источники и тенденции развития вокально-хореографической культуры Волини второй половины XX – начала XXI века. Основательно анализируются теоретические и методологические аспекты исследования синтетических видов искусства, изучаются особенности функционирования аматорского вокально-хореографического искусства в регионе, освещается система хореографического образования как источника развития профессионального вокально-хореографического искусства. Основные тенденции развития исследуемого синтетического жанра изучаются на материале ведущего вокально-хореографического коллектива региона – Волинского народного хора, деятельность которого отличается широкой палитрой ярко-выраженного регионального и национального репертуара, широкой географией концертных и конкурсно-фестивальных выступлений.

Ключевые слова: вокально-хореографіческая культура, вокально-хореографіческое искусство, народно-сценический танец, аматорство, Волинь, хореографіческое образование.

SUMMARY

Stepanyuk I. V. Vocal-choreographic culture of Volhyn of the second half of the 20th - the beginning of the 21st century: sources and current trends of functioning. - The manuscript.

Dissertation for the degree of the Candidate of Art Studies in the specialty 26.00.01 "Theory and History of Culture". - Lesya Ukrainka East European National University. - State Higher Educational Institution "Vasyl Stefanyk Precarpathian National University", Ivano-Frankivsk, 2017.

The dissertation investigates the sources and trends of vocal-choreographic culture development of Volyn of the second half of the 20th and the beginning of the 21st century. The theoretical and methodological aspects of the research of synthetic types of art are thoroughly analyzed, peculiarities of amateur vocal-choreographic art functioning in the region are studied, the system of choreographic education as a

source of development of professional vocal-choreographic art is highlighted. The main tendencies of the development of the studied synthetic genre are investigated on the material of the leading vocal-choreographic team of the region - the Volyn folk choir, whose activities are characterized by a wide palette of vivid regional and national repertoires, a wide geography of concert and competition and festival performances.

The paper notes that the main sources of development of vocal-choreographic culture were, on the one hand, folk and church singing, democratic singing movement, initiated by Mykola Lysenko, traditions of academic-professional training of the choir conductor, and on the other - the process of objectification of the Ukrainian folk dance, as well as the so-called "dance songs", which synthesized a poetic word, singing and dance, were common in traditional rituals and everyday life.

The development of Volyn artistic amateur can be divided into three main stages, connected with certain cultural-historical processes. The first phase lasted from 50 to 60 th years of the twentieth century and was characterized by the birth of amateur activity, which had a purposeful and ideologically determined character. The second stage - the 70's and 80's of the twentieth century - the systematic expansion of artistic amateurism, the diversification of the repertoire, and the growth of professionalism. The third stage began with the gaining independence for Ukraine and continuing to the present. Characterized by some decline in the direction and a decrease in the number of teams. However, the positive trends are related to the research and promotion of the layers of national and regional folklore, the involvement in the repertoire works of professional and amateur composers, the growth of the professionalism of performers and leaders of the groups, the expansion of the geography of concert and tour activities.

A significant positive role in the development of Volyn vocal-choreographic culture was played by the formation of the system of choreographic education and the improvement of the methodology of teaching folk-stage dance at different stages of study. During the studied period in the region a three-stage system of training choreographic staff was formed in the region, which included: the initial link (schools of aesthetic education, circles, sections, departments at schools of arts, palaces of pupils' youth, etc.); middle level (I. F. Stravinsky Volyn State College of Culture and Arts); the top level (Department of Choreography at the Institute of Arts of the Lesia Ukrainka East-European National University). Scientists, choreographers-practitioners, teachers-methodists during the defined period have developed an effective methodical training system for a broad-profile specialist, who has the technique of dance, knowledge in the field of artistic pedagogy, practical skills of staging work in choreographic collectives. The high level of training of choreographer specialists in Volyn educational establishments is confirmed by the presence of a large number of amateur and professional choreographic and vocal-choreographic teams, that successfully promote Ukrainian folk-stage art in Ukraine and abroad, winning laureate diplomas at prestigious national and international contests and festivals.

The activity of the State Academic Volyn Folk Choir have always been characterized by a high national culture and significant performance achievements. Exactly the work in the field of spiritual revival was the driving force in the life of the

Volynians, the stimulus of the cultural development of the region, and the choir as a genre of music - an expression of the spiritual requests of the people, of his feelings, of real historical existence.

Characterizing the general tendencies of forming the professionalism of the artists of the Volyn State Folk Choir at the present stage, we note that the perfection of the choir artists takes place in two directions: vocal-performing and vocal-technical. Besides, a huge role in formation the musical professionalism of the choristers plays the vocal culture of the artist, which provides for the ability to transfer the artistic image of the vocal composition by using a combination of knowledge of vocal and choral art and performing skills of the Polissian manner of singing.

Professional choreographic training of the performers of the Volyn State Folk Choir takes place in close connection with national traditions, which is reflected both in the level of plastic forms of the choreographic embodiment of the artistic image and on its internal content. While working on the development of the choreographic basis of vocal-choreographic compositions, the choreographers retain their stylistic foundation of folk dance in the Volyn region.

Key words: vocal-choreographic culture, vocal-choreographic art, folk-stage dance, amateurism, Volyn, choreographic education.

Підписано до друку 23.11.2017. Формат $60 \times 84 \frac{1}{16}$
Ум. друк. арк. 0,9. Замовлення № 432. Тираж 100.
Папір офсетний Гарнітура Times. Друк офсетний.

Друк ПП Іванюк В. П.
43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 65.
Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛн № 31 від 04.02.2004 р.